

ҚОРАҚАЛПОҒИСТОН ШАРОИТИДА ПАРРАНДАЧИЛИК ТАРМОҒИНИНГ ИҚТИСОДИЙ САМАРАДОРЛИГИ ВА РИВОЖЛАНИШ ОМИЛЛАРИ ТАҲЛИЛИ

*Нурманов Дин-Ахмед, Ходжаленесов Полат,
Алланиязов Парахат, Холмуратов Икром,
Сарсенбаев Конисбай, Юсупов Руслан, Жамалов Нурлан.
Самарқанд давлат ветеринария медицинаси, чорвачилик ва
биотехнологиялар университети Нукус филиали.*

Аннотация (Abstract). Ушбу мақолада Қорақалпоғистон Республикаси шароитида паррандачилик тармоғининг иқтисодий самарадорлиги ва унинг ривожланишига таъсир этувчи асосий омиллар таҳлил қилинган. Худуддаги иқлим шароити, озуқа базаси ҳолати, ишлаб чиқариш харажатлари ва бозор талабининг ўзгариши паррандачилик тармоғининг барқарор ривожланишига таъсир этувчи муҳим омиллар сифатида баҳоланган. Тадқиқот натижаларига кўра, анъанавий паррандачиликда озуқа харажатлари умумий харажатларнинг 65–70% ни ташкил этиши, маҳсулдорликнинг нисбатан пастлиги ва технологияларнинг етарли жорий этилмаганлиги иқтисодий самарадорликни чеклаётгани аниқланган. Шу билан бирга, интенсив паррандачилик технологияларини жорий қилиш, маҳаллий озуқа ресурсларидан фойдаланиш ва бошқарувни рақамлаштириш орқали маҳсулдорликни 1,5–2 баробарга ошириш ва рентабелликни 40–55% гача кўтариш мумкинлиги асослаб берилган. Мақолада паррандачилик тармоғини ривожлантириш бўйича иқтисодий ва ташкилий чора-тадбирлар таклиф этилган.

Калит сўзлар: паррандачилик, иқтисодий самарадорлик, озуқа базаси, тухумчилик, гўштчилик, инновация, Қорақалпоғистон

1. Кириш (Introduction). Қорақалпоғистон Республикасида қишлоқ хўжалиги тармоқларини диверсификация қилиш ва аҳолини арзон ҳамда сифатли озиқ-овқат маҳсулотлари билан таъминлашда паррандачилик муҳим ўрин тутди. Айниқса, тухум ва парранда гўшти қисқа муддатда ишлаб чиқарилиши, кам ресурс талаб қилиши ва тез айланувчанлиги билан бошқа чорвачилик тармоқларига нисбатан иқтисодий жиҳатдан самарали ҳисобланади.

Сўнгги йилларда аҳолининг оқсилга бўлган эҳтиёжи ортиб бораётгани паррандачилик маҳсулотларига бўлган талабни кескин оширмақда. Шу билан бирга, 2026 йилга мўлжалланган давлат дастури доирасида республикада парранда бош сонини сезиларли даражада ошириш режалаштирилган. Жумладан, 2025 йилда жами парранда бош сони 5 745 минг бошни ташкил этган

бўлса, 2026 йилда бу кўрсаткич 5 992 минг бошга етказилиши белгиланган бўлиб, ўсиш суръати 104% ни ташкил этади.

Худудлар кесимида таҳлил қилинганда, энг юқори кўрсаткичлар Амударё (1 147,6 → 1 199,3 минг бош), Беруний (461,3 → 421,5 минг бош) ва Қўнғирот (291,5 → 307,9 минг бош) туманларига тўғри келади. Шунингдек, Хўжайли, Нукус ва Тўрткўл туманларида ҳам паррандачиликни ривожлантириш бўйича сезиларли ўсиш кўрсаткичлари қайд этилмоқда. Бу эса тармоқнинг худудий диверсификацияси ва иқтисодий аҳамияти ортиб бораётганини кўрсатади.

Паррандачилик тармоғи аҳолининг озиқ-овқат хавфсизлигини таъминлашда муҳим аҳамиятга эга бўлиб, тухум ишлаб чиқариш ҳажми ҳам йил сайин ўсиб бормоқда. Масалан, 2025 йилда тухум ишлаб чиқариш ҳажми 2 154 млн донани ташкил этган бўлса, 2026 йилда бу кўрсаткич 2 289 млн донага етказилиши режалаштирилган, яъни ўсиш суръати 106% ни ташкил этади.

Бироқ Қорақалпоғистон шароитида паррандачилик тармоғининг ривожланиши қатор иқтисодий ва ташкилий муаммолар билан чекланмоқда. Аввало, иқлим шароити (ёзда +40...+45°C), сув ресурсларининг чекланганлиги ва инфратузилманинг етарли даражада ривожланмаганлиги ишлаб чиқариш харажатларини оширмоқда. Шу билан бирга, озуқа харажатлари умумий харажатларнинг 65–70% ни ташкил этиши тармоқ рентабеллигига жиддий таъсир кўрсатмоқда.

Шунингдек, замонавий технологиялар ва автоматлаштирилган тизимларнинг етарли даражада жорий этилмаганлиги маҳсулдорликнинг паст бўлишига олиб келмоқда. Масалан, анъанавий хўжаликларда тухум маҳсулдорлиги йилига 180–220 дона бўлса, интенсив технологияларда бу кўрсаткич 280–320 донагача етиши мумкин.

Шу нуқтаи назардан, Қорақалпоғистон Республикасида паррандачилик тармоғининг иқтисодий самарадорлигини таҳлил қилиш, унинг ривожланишига таъсир этувчи омилларни аниқлаш ва мавжуд муаммоларни бартараф этиш бўйича илмий асосланган ёндашувларни ишлаб чиқиш долзарб аҳамият касб этади. Айниқса, маҳаллий озуқа базасини мустаҳкамлаш, интенсив технологияларни жорий қилиш ва ишлаб чиқаришни саноатлаштириш орқали тармоқнинг барқарор ривожланишини таъминлаш мумкин.

Ушбу тадқиқотнинг мақсади — Қорақалпоғистон шароитида паррандачилик тармоғининг иқтисодий самарадорлигини баҳолаш, унинг ривожланиш омилларини аниқлаш ва амалий таклифлар ишлаб чиқишдан иборат.

2. Материаллар ва методлар (Materials and Methods). Ушбу тадқиқот Қорақалпоғистон Республикаси шароитида паррандачилик тармоғининг иқтисодий самарадорлигини баҳолаш, унинг ривожланишига таъсир этувчи омилларни аниқлаш ва самарадорликни ошириш бўйича илмий асосланган

хулосалар чиқариш мақсадида амалга оширилди. Тадқиқот объекти сифатида тухумчилик ва парранда гўшти етиштиришга ихтисослашган фермер ва деҳқон хўжаликлари, парранда парвариши инфратузилмаси ҳамда озуқа базаси тизими танлаб олинди.

Таҳлил жараёнида 2018–2025 йиллар давомида шаклланган статистик маълумотлар, фермер хўжалиklarининг молиявий кўрсаткичлари ва озуқа таҳлил лабораториялари натижалари комплекс равишда ўрганилди. Жумладан, парранда бош сони, тухум ва гўшт ишлаб чиқариш ҳажми, озуқа таъминоти даражаси, ишлаб чиқариш харажатлари ва бозор нархлари бўйича маълумотлар таҳлил қилинди. Тадқиқот натижаларига кўра, паррандачиликда озуқа харажатлари умумий харажатларнинг ўртача 65–70% ни ташкил этиши, бу эса тармоқ иқтисодиётида ҳал қилувчи омил эканлигини кўрсатди.

Фермер хўжалиklarининг иқтисодий ҳолатини баҳолаш мақсадида 25 та паррандачиликка ихтисослашган хўжалик танлаб олинди. Ушбу хўжалиklarда парранда бош сони ўртача 500 тадан 5000 бошгача бўлиб, улар тухумчилик ва гўштчилик йўналишида фаолият юритади. Таҳлил жараёнида ҳар бир хўжалик бўйича озуқа харажатлари, электр энергияси ва сув сарфи, меҳнат харажатлари, ветеринария хизматлари, маҳсулот ишлаб чиқариш ҳажми ва умумий даромад кўрсаткичлари ўрганилди. Натижаларга кўра, анъанавий паррандачилик тизимида 1 кг озуқа қиймати ўртача 0.30–0.35 АҚШ долларини ташкил этаётган бўлса, интенсив технологиялар ва маҳаллий ресурслардан фойдаланиш орқали бу кўрсаткични 0.18–0.22 АҚШ долларигача камайтириш мумкинлиги аниқланди.

Шу билан бирга, озуқа базасининг сифатини баҳолаш мақсадида донли ва оксилга бой озуқа компонентлари (жумладан буғдой, арпа, соя шроти, маҳаллий ўсимликлар) бўйича лаборатория таҳлиллари амалга оширилди. Тадқиқот доирасида жами 900 та намуна таҳлил қилиниб, уларнинг протеин миқдори, энергия қиймати ва озуқавий самарадорлиги баҳоланди. Натижаларга кўра, маҳаллий озуқа ресурсларини оптимал комбинация қилиш орқали импорт озуқага бўлган қарамликни 20–30% га камайтириш мумкинлиги исботланди.

Тадқиқот жараёнида иқтисодий таҳлилнинг бир нечта асосий усуллари қўлланилди. Хусусан, анъанавий ва интенсив паррандачилик тизимларини таққослаш орқали иқтисодий солиштирма таҳлил амалга оширилди. Бу таҳлил натижаларига кўра, анъанавий тизимда бир товукнинг йиллик тухум маҳсулдорлиги 180–220 донани ташкил этса, интенсив технологиялар қўлланилганда бу кўрсаткич 280–320 донагача етиши мумкинлиги аниқланди.

Харажат-фойда таҳлили (cost-benefit analysis) орқали ҳар бир хўжалик бўйича иқтисодий самарадорлик кўрсаткичлари ҳисоблаб чиқилди. Масалан, ўртача паррандачилик хўжалигида йиллик даромад 80,000–150,000 АҚШ долларини

ташкил этса, соф фойда 30,000–70,000 АҚШ доллари атрофида бўлиши аниқланди. Бу эса интенсив технологиялар жорий қилинганда тармоқнинг юқори рентабелликка эга бўлишини кўрсатади.

Шунингдек, иқтисодий моделлаштириш усули орқали паррандачиликни ривожлантиришнинг уч хил сценарийси — анъанавий, ярим интенсив ва интенсив моделлар таҳлил қилинди. Моделлаштириш натижалари шуни кўрсатдики, интенсив технологиялар қўлланилганда маҳсулот ишлаб чиқариш ҳажми 1,5–2 баробарга ошиши, озуқа сарфи самарадорлиги 30–40% га яхшиланиши ва умумий харажатлар 20–25% га камайиши мумкин.

Самарадорликни баҳолаш жараёнида озуқа сарфига нисбатан маҳсулот чиқими, меҳнат унумдорлиги, энергия сарфи ва фойда даражаси каби кўрсаткичлар ҳисобга олинди. Натижаларга кўра, интенсив паррандачилик моделларида умумий самарадорлик анъанавий тизимларга нисбатан 30–45% га юқори эканлиги аниқланди. Шу билан бирга, паррандалар ўлим даражаси 8–12% дан 3–5% гача камайиши мумкинлиги ҳам қайд этилди.

Тадқиқот натижалари айрим чекловларга эга бўлиб, маълумотлар асосан танланган фермер хўжаликлари мисолида олингани ва бозор нархларининг ўзгарувчанлиги ҳисоб-китобларга таъсир қилиши мумкин. Бироқ қўлланилган методлар ва кўп манбали маълумотлар тадқиқот натижаларининг ишончлилигини таъминлайди.

Мазкур тадқиқотда қўлланилган материаллар ва методлар паррандачилик тармоғининг иқтисодий самарадорлигини комплекс баҳолаш ва уни ривожлантириш бўйича илмий асосланган хулосалар чиқариш имконини берди.

3. Натижалар (Results)

Қорақалпоғистон Республикаси шароитида паррандачилик тармоғининг иқтисодий самарадорлиги таҳлил қилинганда, ушбу соҳанинг аҳамияти юқори бўлишига қарамасдан, унинг ривожланиши қатор иқтисодий ва технологик омиллар билан чекланиб қолаётгани аниқланди. Тадқиқот натижалари тухумчилик ва гўштчилик йўналишларида маҳсулдорлик даражаси, харажатлар тузилмаси ва фойдалилик кўрсаткичлари ўртасида сезиларли фарқлар мавжудлигини кўрсатди.

Паррандачилик тармоғининг ҳозирги ҳолати таҳлил қилинганда, асосий ишлаб чиқариш фермер ва деҳқон хўжаликларида амалга оширилаётгани, бу эса соҳанинг майда товар ишлаб чиқариш хусусиятига эга эканлигини кўрсатади. Тадқиқот маълумотларига кўра, тухумчиликда анъанавий усулда бир товукдан йилига ўртача 180–220 дона тухум олинаётган бўлса, интенсив технологиялар жорий қилинган хўжаликларда бу кўрсаткич 280–320 донагача етиши кузатилди. Бу эса маҳсулдорликнинг тахминан 1,5 баробарга ошишини аниқлатади.

1-жадвал. Тухумчиликда маҳсулдорлик кўрсаткичлари

Кўрсаткич	Анъанавий	Интенсив
Тухум (дона/йил/товуқ)	180–220	280–320
Озуқа сарфи (кг/йил)	45–50	38–42
Ўлим даражаси	8–12%	3–5%
Рентабеллик	20–25%	40–55%

Ушбу натижалардан кўриниб турибдики, интенсив паррандачилик технологиялари нафақат маҳсулдорликни оширади, балки озуқа сарфини камайтиради ва ўлим даражасини сезиларли даражада пасайтиради. Бу эса умумий иқтисодий самарадорликнинг ошишига олиб келади.

Парранда гўшти етиштириш соҳасида ҳам шунга ўхшаш тенденциялар кузатилди. Анъанавий шароитда бройлер товуқлар 70–90 кун ичида 1,5–1,8 кг вазнга етаётган бўлса, интенсив технологияларда 40–45 кун ичида 2,2–2,5 кг вазнга етиши аниқланди. Бу эса ишлаб чиқариш циклини қисқартириш ва маҳсулот ҳажмини ошириш имконини беради.

2-жадвал. Бройлер етиштириш самарадорлиги

Кўрсаткич	Анъанавий	Интенсив
Вақт (кун)	70–90	40–45
Тирик вазн (кг)	1.5–1.8	2.2–2.5
Озуқа сарфи (кг/кг)	2.5–3.0	1.7–2.0
Фойда	паст	юқори

Бу натижалар интенсив паррандачилик технологиялари ишлаб чиқариш самарадорлигини сезиларли даражада оширишини кўрсатади.

Тадқиқотда озуқа харажатлари алоҳида таҳлил қилинди, чунки улар умумий харажатларнинг асосий қисмини ташкил этади. Натижаларга кўра, анъанавий тизимда озуқа харажатлари 65–70% ни ташкил этса, инновацион ёндашувлар орқали бу кўрсаткични 50–55% гача камайтириш мумкинлиги аниқланди.

3-жадвал. Озуқа харажатлари таҳлили

Кўрсаткич	Анъанавий	Интенсив
Озуқа нархи (USD/кг)	0.30–0.35	0.18–0.22
Улуш (%)	65–70%	50–55%
Камайиш	—	30–40%

Маҳаллий озуқа ресурсларидан самарали фойдаланиш орқали импорт озуқага бўлган қарамликни 20–30% га камайтириш имконияти мавжудлиги аниқланди.

Паррандачиликда иқтисодий самарадорликни баҳолаш мақсадида ўртача фермер хўжалиги мисолида ҳисоб-китоблар амалга оширилди. Масалан, 1000 бош товуқ сақлайдиган тухумчилик хўжалигида йиллик ишлаб чиқариш ҳажми анъанавий усулда 200,000 дона тухумни ташкил этса, интенсив технологияларда бу кўрсаткич 300,000 донага етиши мумкин.

4-жадвал. 1000 бош товуқли ферма иқтисодий модели

Кўрсаткич	Анъанавий	Интенсив
Тухум (дона)	200,000	300,000
Нархи (\$)	0.10	0.10
Даромад	\$20,000	\$30,000
Соф фойда	\$6,000	\$15,000

Бу ерда фойда қарийб 2,5 баробарга ошгани кузатилади.

Бройлер етиштириш бўйича ҳам шунга ўхшаш иқтисодий самарадорлик кузатилди. 1000 бош бройлер етиштиришда анъанавий усулда 1500 кг гўшт олинса, интенсив технологияларда бу кўрсаткич 2200–2500 кг гача ошиши мумкин.

5-жадвал. Бройлер ферма иқтисодий кўрсаткичлари

Кўрсаткич	Анъанавий	Интенсив
Гўшт (кг)	1500	2300
Нархи (\$/кг)	3.0	3.0
Даромад	\$4,500	\$6,900
Соф фойда	\$1,500	\$3,500

Бу ерда фойда 2 баробардан кўпроқ ошгани аниқланди.

Тадқиқот натижаларига кўра, паррандачиликда ресурслардан фойдаланиш самарадорлиги ҳам сезиларли даражада яхшиланади. Хусусан:

- озуқа самарадорлиги 30–40% га ошади
- энергия сарфи 15–20% га камаяди
- сув сарфи 20–25% га қисқаради

Бу эса умумий харажатларни камайитиришга ва иқтисодий самарадорликни оширишга хизмат қилади.

Умуман олганда, тадқиқот натижалари паррандачилик тармоғида интенсив ва инновацион технологияларни жорий қилиш орқали маҳсулдорликни ошириш, харажатларни камайитириш ва фойдани кўпайтириш мумкинлигини аниқ рақамлар асосида исботлади. Тухумчилик ва гўштчилик йўналишларида иқтисодий самарадорликнинг ошиши ушбу тармоқни Қорақалпоғистон

шароитида энг истиқболли қишлоқ хўжалиги соҳаларидан бири сифатида баҳолаш имконини беради.

4. Мунозара (Discussion). Олиб борилган тадқиқот натижалари Қорақалпоғистон Республикаси шароитида паррандачилик тармоғининг ривожланишига таъсир этувчи омиллар комплекс ва ўзаро боғлиқ характерга эга эканлигини кўрсатди. Айниқса, озуқа базасининг етарли эмаслиги, ишлаб чиқариш харажатларининг юқорилиги ва технологияларнинг етарли даражада жорий этилмаганлиги тармоқнинг иқтисодий самарадорлигини чеклаётган асосий омиллар сифатида намоён бўлди.

Тадқиқот натижаларига кўра, паррандачиликда озуқа харажатлари умумий харажатларнинг 65–70% ни ташкил этиши бу соҳада озуқа таъминоти ҳал қилувчи аҳамиятга эга эканлигини кўрсатади. Шу нуқтаи назардан, маҳаллий озуқа ресурсларидан самарали фойдаланиш ва уларни оптималлаштириш паррандачилик иқтисодиётини яхшилашда муҳим омил ҳисобланади. Маҳаллий дон ва ўсимлик ресурсларидан фойдаланиш орқали импорт озуқага бўлган қарамликни камайтириш ва ишлаб чиқариш харажатларини 20–30% гача қисқартириш мумкинлиги аниқланди.

Шу билан бирга, паррандачиликда интенсив технологияларни жорий қилишнинг аҳамияти алоҳида таъкидланди. Тадқиқот натижалари шуни кўрсатдики, анъанавий усулларда тухум маҳсулдорлиги 180–220 дона бўлган ҳолда, интенсив технологияларда 280–320 донагача етиши мумкин. Бу эса ишлаб чиқариш ҳажмини ошириш ва фойдани кўпайтириш имконини беради. Бройлер етиштиришда ҳам шунга ўхшаш натижалар кузатилиб, ишлаб чиқариш циклининг қисқариши ва вазнининг ошиши иқтисодий самарадорликни оширади.

Тадқиқотда олинган натижалар шуни ҳам кўрсатадики, паррандачиликда инновацион технологиялардан фойдаланиш фақат маҳсулдорликни ошириб қолмасдан, ресурслардан самарали фойдаланишни ҳам таъминлайди. Хусусан, озуқа сарфи 30–40% га камайиши, сув ва энергия ресурсларидан тежамкор фойдаланиш имкониятлари яратилади. Бу эса экологик барқарорликни таъминлаш билан бирга иқтисодий фойдани ҳам оширади.

Шу билан бирга, паррандачилик тармоғининг ривожланишига таъсир этувчи ташқи омиллар ҳам мавжуд. Бозор нархларининг ўзгарувчанлиги, озуқа нархларининг ошиши ва энергия ресурслари қийматининг юқорилиги фермер хўжаликларининг иқтисодий барқарорлигига таъсир кўрсатади. Шу боис, давлат томонидан тармоқни қўллаб-қувватлаш, субсидиялар бериш ва инфратузилмани ривожлантириш муҳим аҳамиятга эга.

тадқиқот натижалари паррандачилик тармоғида иқтисодий самарадорликни ошириш учун комплекс ёндашув зарурлигини кўрсатади. Яъни, озуқа базасини мустаҳкамлаш, интенсив технологияларни жорий қилиш, ресурслардан оқилона

фойдаланиш ва давлат томонидан қўллаб-қувватлаш чораларини биргаликда амалга ошириш лозим.

Олинган натижалар паррандачилик тармоғини интенсив ривожлантириш иқтисодий жиҳатдан юқори самарали эканлигини тасдиқлайди

5. Хулоса (Conclusion). Қорақалпоғистон Республикаси шароитида паррандачилик тармоғини ривожлантириш аҳолини арзон ва сифатли озиқ-овқат маҳсулотлари билан таъминлаш, бандликни ошириш ва иқтисодий барқарорликни таъминлашда муҳим аҳамиятга эга. Олиб борилган тадқиқот натижалари шуни кўрсатадики, ҳозирги кунда тармоқда мавжуд бўлган асосий иқтисодий муаммолар озуқа танқислиги, ишлаб чиқариш харажатларининг юқорилиги ва технологияларнинг етарли даражада жорий этилмаганлиги билан боғлиқ.

Аниқ ҳисоб-китобларга кўра, анъанавий паррандачилик тизимида маҳсулдорлик паст бўлиб, тухум ишлаб чиқариш 180–220 дона атрофида, рентабеллик эса 20–25% даражасида сақланиб қолмоқда. Бироқ интенсив технологияларни жорий қилиш орқали маҳсулдорликни 1,5–2 баробарга ошириш, рентабелликни 40–55% гача кўтариш ва умумий харажатларни 20–30% га камайтириш мумкинлиги аниқланди.

Тадқиқот натижаларига асосланиб, паррандачилик тармоғини ривожлантириш учун қуйидаги устувор йўналишлар таклиф этилади: маҳаллий озуқа ресурсларидан самарали фойдаланиш ва озуқа базасини мустаҳкамлаш; интенсив ва инновацион технологияларни жорий қилиш; ишлаб чиқариш жараёнларини автоматлаштириш ва рақамлаштириш; ветеринария хизматлари сифатини ошириш; ҳамда фермер хўжалиklarини молиявий ва институционал қўллаб-қувватлаш.

паррандачилик тармоғида илмий асосланган ёндашувлар ва замонавий технологияларни қўллаш орқали уни юқори самарали ва барқарор иқтисодий тармоққа айлантириш мумкин. Бу эса Қорақалпоғистон Республикасида озиқ-овқат хавфсизлигини таъминлаш ва аҳоли фаровонлигини оширишга хизмат қилади.

Фойдаланилган адабиётлар (References)

1. World Bank. *Agriculture and livestock productivity in Central Asia*. – Washington, DC, 2023.
2. United Nations Development Programme (UNDP). *Sustainable agriculture and rural development in the Aral Sea region*. – Tashkent, 2022.
3. Windhorst, H.W. *Dynamics and patterns of global poultry production*. – World Poultry Science Journal, 2017.
4. Scanes, C.G. *Poultry science: Advances in production and management*. – Elsevier, 2015.

5. Mottet, A., Tempio, G. Global poultry production: current state and future outlook. – *World's Poultry Science Journal*, 2017.
6. Ernazarov, D. A. (2024). The Effect of 10% Blood Herb (Chistotel)(Chelidonii Herba) Ointment and 10% Aloe Extract Ointment on the Inflammation Process. In *International Congress on Biological, Physical And Chemical Studies (ITALY)* (Vol. 5, pp. 69-73).
7. Хакимов З., Уринов У., Саидова М., Нарманов О., Эрназаров Д., Ходжаева З., ... и Очилов Ю. (2025). Биоразнообразие насекомых в Узбекистане: от обширных степей до берегов Каспия – краеугольный камень евразийских экосистем. *Каспийский журнал экологических наук*, 23 (4), 1101-1105.
8. Рузимов, В. У., & Эрназаров, Д. А. (2025). ҚОРАМОЛЛАРГА МУЛТИВИТ+МИНЕРАЛЛАР ВА БОДИФОРС ПРЕПАРАТИ ҚЎЛЛАГАНДА УЛАР ҚОНИНИНГ МОРФОЛОГИК КЎРСАТКИЧЛАРИ. *Research Focus*, 4(11), 412-418.
9. Эрназаров Д.А. и Ниёзов Х.Б. (2025). QON CHO'PI (CHELIDONIUM MAJUS) O'SIMLIGINING DORIVORLIK XUSUSIYATLARI VA CHISTOTEL PREPARATINING QYONLAR TERISIGA FARMAKOTOXIKOLOGIK TA'SIRI. *Research Focus*, 4 (11), 354–358.
10. Ниязов Х., Эрназаров Д., Авезимбетов С., Реджепбаев Дж. С. и Шакилов У. (2025). Различные методы лечения искусственного гнойно-некротического процесса у кроликов. В *BIO Web of Conferences* (том 181, стр. 01007). ЭДП наук.
11. Шакилов У., Еримов С. и Октамов А. (2024). ГАСТРОФИЛЕЗ КЕСЕЛЛИГИ ҚОЗ АВАТИВШИЛАРИГА АНТИГЕЛМИНТ ДАРИ ОНИМЛЕРИ ТАЪСИРИ: <https://doi.org/10.5281/zenodo.14220032>. *Международная научно-практическая конференция*, 1(1), 84-88.
12. Даулетбаев, Н., и Шакилов, У. (2024). Изменения в постнатальном онтогенезе индеек. *ResearchJet Journal of Analysis and Inventions*, 5 (4), 1-4.
13. Федотов, Д. Н., Комилжонов, С. К., & Кучинский, М. П. (2019). Структурно-функциональная характеристика яичников у крупного рогатого скота при применении витаминно-минерального препарата «Антимиопатик».
14. КОМИЛЖОНОВ, С. ВЕТЕРИНАРНАЯ МЕДИЦИНА В XXI ВЕКЕ: РОЛЬ БИОТЕХНОЛОГИЙ И ЦИФРОВЫХ ТЕХНОЛОГИЙ. Витебская государственная академия ветеринарной медицины, Витебск КОНФЕРЕНЦИЯ: ВЕТЕРИНАРНАЯ МЕДИЦИНА В XXI ВЕКЕ: РОЛЬ БИОТЕХНОЛОГИЙ И ЦИФРОВЫХ ТЕХНОЛОГИЙ Витебск-Самарканд, 30 января 2025 года Организаторы: Витебская государственная академия ветеринарной медицины, Витебск.
15. Досумбетович, А.С., и Кутлимуратович, С.А. Эффективные методы лечения скрытого хронического эндометрита у крупного рогатого скота в Каракалпакстане. *Академия Глоб*, 2 (05), 240-244.
16. Daulletbaev, N. P. (2024). MORPHOMETRIC CHARACTERISTICS OF LEG BONES AND MUSCLES DURING POSTNATAL ONTOGENY OF TURKEYS UNDER DIFFERENT NATURAL CONDITIONS LITERATURE. *DEVELOPMENT*.